

«بانی اولین کتابخانه به سبک نوین در ایران»

میرزا محمدعلی خان در ششم خرداد ماه 1256 شمسی در محله نوبر تبریز متولد شد.

نصر: میرزا محمدعلی خان در ششم خرداد ماه 1256 شمسی در محله نوبر تبریز متولد شد. وی مقدمات دانش های زمان را در مکتب آخوند ملازمین العابدین به پایان رسانید و بعدها فقه و ادبیات عرب و حکمت و منطق را نیز پیش استادان دیگر و ریاضی و نجوم را نزد پدر خود که جزو ریاضی دانان عصر خود بود فرا گرفت. وی به زبان های فرانسه و انگلیسی تسلط کافی یافت و سپس به معلمی پرداخت و در آموزشگاه خود به تدریس علوم طبیعی پرداخت.

کتابخانه تربیت که در سال ۱۳۰۰ تاسیس شد به کوشش وافر و سعی طاقت فرسای وی انجام شد. در ابتدا بیش از دویست نسخه کتاب در این کتابخانه وجود نداشت ولی وی با تشویق دوستان و آشنایان توانست در ظرف یک سال تعداد کتابها را به دو هزار نسخه افزایش دهد و طی ۳ سال پنج هزار نسخه کتاب بدون هیچ نوع هزینه ای در کتابخانه آرمیده بود. در ابتدا نام این کتابخانه و قرائت خانه بنام «کتابخانه و قرائتخانه عمومی معارف» مشهور بود ولی سپس به نام فعلی تغییر نام یافت.

در حقیقت اولین کتابخانه به مفهوم امروزی آن به حدیث محمدعلی خان تربیت در ۷۲ سال پیش در تبریز بنیان نهاده شد. اولین مدرسه دخترانه به نام «ناموس» نیز در سال ۱۳۰۱ شمسی در تبریز به همت شادروان تربیت بنیان نهاده شد. همچنین مدرسه حقیقت در سال ۱۳۰۲ شمسی و مدرسه دوشیزگان را که بعدها نخستین مدرسه متوسط دخترانه شد در ۱۳۰۱ شمسی گشود. و خانم هاجر تربیت عیال ایشان مدیریت آن را داشتند. (۱) از سال ۱۳۰۷ تا ۱۳۰۹ شمسی شهردار تبریز بود.

در این مدت کوتاه اقدامات اساسی بسیاری انجام داد باغ گلستان که در محل گورستان گجیل ساخته شده بعد از ۶۰ سال جزو مهمترین گردشگاههای تبریز است که از یادگارهای اوست. همچنین احداث خیابان های فردسی، تربیت، خاقانی نیز از کارهای اوست.

در هنگام تصدی ریاست فرهنگ آذربایجان مجله « گنجینه معارف » را منتشر می کرد. همچنین در ۱۲۸۱ هجری شمسی به کمک تقی زاده و اعتصام الملک مجله ای به نام «گنجینه فنون» را منتشر ساخت. روزنامه «اتحاد» که جهت سیاسی داشت نیز تا چندین شماره به قلم توانای وی و کوشش وافرش منتشر شد. محمدعلی خان تربیت در دوره دوم مجلس شورای ملی به نمایندگی مردم تبریز انتخاب شد. این مرد شریف با علی مسیو همکاری بسیار نزدیکی داشت و جزو سران «مرکز غیبی» بود. این مرکز هسته اصلی سازمان اجتماعیون عامیون بود.

کتاب «تاریخ مطبوعات ایران» و «دانشمندان آذربایجان» و «زاد بوم» و «جغرافیای ایران ویژه آذربایجان» از مهم ترین آثار تربیت می باشد.

او سفرهای زیادی به باکو، استانبول و مصر و اروپا کرد و فعالیت های مختلفی انجام داد. او را باید رکن اساسی در ترویج فرهنگ و تمدن در عصر حاضر و در منطقه آذربایجان دانست.

مرحوم تربیت بعد از عمری خدمت بالاخره در سال ۱۳۱۸ شمسی با جهان فانی وداع گفت و در تهران به خاک . 9 سپرده شد .